

І. П. Особов, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

РОЛЬ ВУЗІВСЬКОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Особов І. П.

Роль вузівського освітнього середовища у формуванні креативності студентів

У статті аналізуються особливості вузівського освітнього середовища та його можливості у формуванні професійної креативності у майбутніх фахівців соціально-гуманітарної сфери. Розглядаються психолого-педагогічні умови (суб'єктивні та об'єктивні) і фактори, які роблять значний вплив на формування креативності у студентів гуманітарних спеціальностей у процесі їхньої професійної підготовки. Вивчається співвідношення понять „освітнє середовище” і „педагогічні умови”, наводяться результати досліджень авторитетних вчених. Також деталізуються доданки компонентів освітнього середовища вищого навчального закладу. Обґрунтовано роль інформаційно-комунікаційних технологій як способу стимулювання розвитку креативності.

Ключові слова: креативність, умови, фактори, освітнє середовище, інформаційно-комунікаційні технології.

Особов И. П.

Роль вузовской образовательной среды в формировании креативности студентов

В статье анализируются особенности вузовской образовательной среды и ее возможности в формировании профессиональной креативности у будущих специалистов социально-гуманитарной сферы. Рассматриваются психолого-педагогические условия (субъективные и объективные) и факторы, которые оказывают значительное влияние на формирование креативности у студентов гуманитарных специальностей в процессе их профессиональной подготовки. Изучается соотношение понятий „образовательная среда” и „педагогические условия”, приводятся мнения авторитетных ученых. Также детализируются слагаемые компоненты образовательной среды высшего учебного заведения. Обоснована роль информационно-коммуникационных технологий как способа стимулирования развития креативности.

Ключевые слова: креативность, условия, факторы, образовательная среда, информационно-коммуникационные технологии.

Технології та інновації, які швидко розвиваються, гуманізація українського суспільства та освіти потребують кардинальних змін до вимог підготовки фахівців із вищою професійною освітою. Креативність і компетентність стали базовими індивідуально-психологічними якостями, що характеризують успішність виконання професійної діяльності. У зв'язку із цим з'явилося безліч досліджень в педагогіці і психології стосовно проблем, пов'язаних зі створенням необхідних умов для формування майбутніх фахівців у процесі їхньої професійної підготовки.

На даному етапі розвитку професійної педагогіки феномен креативності як здатності до творчості вивчений досить глибоко. Проте до кінця не виявлені оптимальні психолого-педагогічні умови формування креативності у навчально-освітньому процесі вищого навчального закладу. Таким чином, серед актуальних дослідницьких педагогічних завдань підготовки студентів залишається виявлення, розробка та обґрунтування педагогічних умов щодо розвитку креативності.

Мета даної статті – розглянути особливості вузівського освітнього середовища, яке забезпечує можливості формування професійної креативності у майбутніх фахівців соціально-гуманітарної сфери.

Умови, що сприяють розвитку креативності, було вивчено нами в рамках експериментального дослідження на базі гуманітарних факультетів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Аналіз робіт, що характеризують сучасний вузівський освітній процес, приводить до висновку про вирішальне значення освітнього середовища, яке відповідає вимогам креативного типу освіти та створює умови для розвитку творчих здібностей студентів. У зв'язку із цим постає питання про співвідношення понять „освітнє середовище” і „педагогічні умови”. У філософії категорія „умова” трактується як вираження ставлення предмета до оточуючих його явищ, без котрих він існувати не може, як зовнішнє відносно предмета різноманіття об'єктивного світу [1]. Умова складає те середовище, обстановку, в якій явища, або процеси виникають, існують і розвиваються. У сучасних

педагогічних та психологічних дослідженнях категорія „умова” розглядається як видова по відношенню до родових понять „середовище”, „обставини”, „обстановка”, що в підсумку значно розширює сукупність об’єктів, необхідних для виникнення, існування, зміни педагогічної системи. Ми спираємося на трактування у педагогіці даної категорії, яка представлена в роботі В. І. Андреева. Він розглядає умову як цілеспрямований відбір, консультування і застосування елементів змісту, методів навчання і виховання для дидактичних цілей [2, с. 137].

У наш роботі ми спираємося на визначення освітнього середовища як „сукупності соціальних, культурних, а також спеціально організованих в освітньому закладі психолого-педагогічних умов, в результаті взаємодії яких з індивідом відбувається становлення особистості” [3]. Воно повинно забезпечувати умови актуалізації внутрішнього світу учня, його самореалізації. Такі умови „можуть бути створені в креативному освітньому середовищі, що забезпечує максимальний ступінь індивідуалізації за рахунок широкого використання інформаційних і телекомунікаційних технологій” [4, с. 203].

Практично важливими при виробленні психолого-педагогічних умов формування креативності у студентів є рекомендації, висловлені Дж. Гілфордом [5]. Він називав такі умови стимуляції творчої активності: забезпечення доброзичливої атмосфери, доброзичливість з боку вчителя, його відмова від виставляння оцінок і критики на адресу учнів, збагачення оточуючого середовища найбільш різноманітними новими предметами та стимулами з метою розвитку допитливості, надання можливості активно задавати запитання, заохочення висловлювання оригінальних ідей, широке використання питань дивергентного характеру стосовно до найбільш різноманітних сфер як навчального так і поза навчального характеру, а також забезпечення можливостей для вправ та практики.

У процесі проведення нашого дослідження ми враховували запропоновану Є. П. Торренсом педагогічну модель, яка стимулює продуктивність творчої діяльності за допомогою методів, що задовольняють

таким вимогам: викликати взаємодію інтелектуальних, вольових і емоційних функцій, забезпечувати реалістичне зіткнення з проблемою (занурення в неї емоційних функцій); забезпечувати зіткнення протилежних понять, образів, ідей [6, с. 146].

Представляє значний інтерес досвід російського психолога В. М. Дружиніна, який вважає, що креативність є властивістю, яка актуалізується лише тоді, коли це дозволяє оточуюче середовище. Для формування креативності необхідні наступні умови: відсутність зразка регламентованої поведінки; наявність позитивного зразка творчої поведінки (в першу чергу на розвиток здатності впливає спілкування дітей з дорослими людьми, що володіють розвиненими креативними здібностями); створення умов для імітації творчої поведінки; соціальне підкріплення творчої поведінки [7, с. 25].

Педагогічні умови формування креативності студентів являють собою сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин освітнього процесу, від реалізації яких залежить процес розвитку творчих здібностей. Ми розуміємо під педагогічними умовами таку обставину процесу формування креативності студента, яка являє собою результат організаційних форм підготовки для досягнення мети його професійного саморозвитку, а також результат відбору, конструювання та застосування елементів змісту і конкретних методів. Ці умови виступають необхідним компонентом процесу професійної підготовки студентів. При цьому враховуються такі основні психолого-педагогічні умови ефективного розвитку професійної креативності у сфері освіти: „спрямованість психологічної підготовки на цілісну особистість в сукупності когнітивних, мотиваційних, інтелектуальних, емоційних, вольових і ціннісно-сміслових характеристик; інноваційна навчальна діяльність, активне використання нетрадиційних активних форм навчання, тренінгів та ділових ігор, мультимедійних технологій, спеціальна програма розвитку пізнавальної активності і професійної креативності; збагачене творче навчальне середовище, в тому числі творчо орієнтована особистість педагога” [8, с. 142].

При визначенні педагогічних умов, що сприяють формуванню креативності студентів, нами враховуються потреби суспільства у фахівцях, здатних вирішувати багатоскладові нестандартні завдання; визначається специфіка підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ; визначаються критерії, рівні формування креативності у студентів на основі особистісно-діяльнісного підходу. Крім того, були позначені типові недоліки традиційної системи організації педагогічного процесу вищого навчального закладу, усунення яких призведе до підвищення рівня формування креативності студентів.

В рамках нашого дослідження було вивчено психолого-педагогічні умови, що сприяють розвитку креативності студентів-гуманітаріїв. Ґрунтуючись на роботах численних дослідників, в яких вивчався феномен креативності, мотивація творчої діяльності та природа творчості, у розвитку креативності студентів ми виділили дві групи умов: *суб'єктивні* і *об'єктивні*.

До *суб'єктивних* умов відносяться:

- генетичні передумови (тип вищої нервової діяльності; акцентуацію характеру; особливості розумових процесів, задатки);
- загальну культуру, ерудицію студентів, інформаційну грамотність, предметно-інформаційну збагаченість, наявність зразків креативної поведінки і її результатів;
- актуальний рівень сформованості внутрішньої мотивації до творчості.

Суб'єктивні умови диктують специфіку диференційованої освітньої програми в роботі з кожним студентом: можливість включення його в групу чи необхідність індивідуального підходу; темп освоєння прийомів діяльності і час, що необхідний для розкриття потенціалу креативності; мотиваційні стимули і можливі реакції їх відторгнення або прийняття та ін.

Об'єктивні умови згруповані нами наступним чином:

- некеровані або керовані опосередковано (фактори соціального середовища: сімейно-родинні відносини; соціально-політичні події в світі;

засоби масової інформації; особливості мікрорайону проживання студента; вплив кола спілкування);

- керовані (освітнє середовище вузу, що характеризується багатоваріантністю і нерегламентованістю).

Некеровані об'єктивні умови можуть як позитивно, так і негативно впливати на розвиток креативності. Ми вважаємо, що ігнорування дії цих умов на розвиток креативності студентів знижує частоту об'єктивності отриманих у ході дослідження результатів. У випадках їх негативного впливу враховується можливість нівелювати їхні наслідки на розвиток творчих здібностей, хоча з певною часткою відставання: це може бути виражено у вигляді допомоги студенту в оцінці ситуації, у пошуку рішення проблеми, в знятті емоційної напруги.

Освітнє середовище вузу є відкритою гуманітарною системою, що має безліч доданків компонентів, тому його розгляд вимагає від нас деталізації цих чинників. У ході дослідження виявлено такі:

- специфіка аудиторного і позааудиторного навчального навантаження студентів;
- педагогічний колектив;
- іміджеві характеристики вузу;
- спеціально організована зовнішня ситуативна мотивація творчості.

Специфіка аудиторного і позааудиторного навчального навантаження студентів. Насамперед, це стосується змісту матеріалу, що вивчається в рамках спеціальних дисциплін, дисциплін спеціалізації. Вивчення спеціально відібраного і включеного в робочі програми навчального матеріалу творчого характеру, це викликає інтерес до його вивчення і освоєння, є початком зародження творчих ідей і прояву перших кроків творчої діяльності у студентів. Важливою є методика його подачі, тобто ті педагогічні технології (в тому числі використання інформаційно-комунікаційних технологій при викладанні) і організаційні форми навчання студентів, які націлені на активізацію креативності. Доцільним є поділ студентських груп на підгрупи, бо невелика

чисельність студентів дозволяє якісно організовувати диференційовану групову та індивідуальну роботу. Причому при організації роботи в групі педагогічно акцентується інтерактивна самостійна робота студентів, що також сприяє розвитку їх креативності, бо інтерактивні форми роботи засновані на передачі досвіду пізнання і діяльності всередині групи від студента до студента і спираються на глибоку і одночасно гуманну рефлексію власних досягнень кожним студентом. Індивідуалізація процесу навчання, в основі своїй припускає максимальне розкриття індивідуальних здібностей студента, сприяє розвитку і прояву його креативності.

Істотний вплив на розвиток креативності студентів робить також *позааудиторне* навчальне навантаження. Воно характеризується відпрацьованими каналами взаємодії структурних одиниць вузу із зовнішніми організаціями, різними виробництвами та установами. Конкурси, виставки, інтернет-конференції, літня практика, участь у роботі студентської науково-творчої лабораторії, – відпрацьовані форми позааудиторної роботи зі студентами, які сприятимуть розвитку їхньої креативності.

Педагогічний колектив. Творча атмосфера всередині професорсько-викладацького складу навчального закладу, професіоналізм і авторитет кожного викладача серед студентів не можуть бути створені одночасно, вони напрацьовуються роками. Педагоги являють собою приклад для студентів ціннісного та відповідального ставлення до творчості, до професії, до справи і до людей.

Іміджеві характеристики освітньої установи. Це не тільки візуальне враження, яке справляє на людину сама будівля університету, оформлення навчальних аудиторій, облаштованість навчальних лабораторій, а й рейтингові позиції ВНЗ серед абітурієнтів та населення міста в цілому, а також успішність творчих пошуків викладачів, високий рівень працевлаштування і якість підготовки випускників.

Спеціально організована зовнішня ситуативна мотивація творчості. Цьому найбільш тонко організованому педагогічному впливу на процес

розвитку креативності в нашому дослідженні приділяється особлива увага. Ми використовували групу психолого-педагогічних прийомів в навчальному аудиторному і позааудиторному процесі, які сприяють створенню зовнішньої позитивної мотивації на творчість (самолюбство і самоповагу, змагальність, успішність, особистісне новоутворення) і перекладу її у внутрішній мотив творчої діяльності (сукупність інтелектуальних, мотиваційних, емоційно-вольових та професійно-ціннісних якостей, що виникають у процесі творчої діяльності).

Узагальнивши розроблені фахівцями методичні рекомендації з розвитку креативності учнів (В. О. Сластенін, С. Д. Смирнов, О. Савенков, Є. В. Рябова та ін.), ми спиралися в експериментальній роботі на ті з них, які представляються нам найбільш продуктивними в креативному освітньому процесі. А саме, необхідно:

- виявляти повагу до особистості студента, коректно вести дискусію;
- забезпечити вільну атмосферу на занятті зі студентами, стимулювати внутрішню свободу, розкутість тих, хто навчається;
- підтримувати усвідомлення студентами значущості творчої діяльності, чутливість до суперечностей;
- не допускати формування конформного мислення, зміцнювати впевненість у своїх силах;
- проявляти лояльність в оцінці ідей, вміння слухати своє «Я» і проявляти повагу до інших;
- заохочувати високу самостійність навчальної діяльності, стимулювати студентів до вибору цілей, завдань і засобів їх рішення;
- підтримувати домінування власної дослідницької практики над репродуктивним засвоєнням знань;
- підтримувати мотивацію прагнення до успіху і нейтралізувати мотивацію уникнення невдач, стимулювати схильність тих, хто навчається, до виправданого ризику в процесі пошуку рішень;

- розвивати організаційно-діяльнісні здібності студентів (самовизначення, самоорганізація, цілепокладання, нормотворчість, цілеспрямованість, рефлексія та ін);
- ініціювати інтуїтивні дії, направляючи їх на подальший логічний аналіз висунутої ідеї;
- розвивати уяву і фантазію;
- заохочувати прагнення до самооцінки, самореалізації, самовдосконалення;
- спиратися на позитивні емоції (радість, здивування, симпатія, емпатія, переживання успіху);
- створювати на заняттях ситуації, що вимагають прийняття творчих рішень;
- використовувати завдання відкритого типу, які передбачають пошук низки можливих правильних рішень (навіть фантастичних);
- показувати еволюцію наукового знання, забезпечувати домінування розвиваючих можливостей навчального матеріалу над його інформаційною насиченістю;
- активно використовувати нетрадиційні тренінги, ділові ігри, мультимедійні технології.

Виявлені умови спираються на можливості вищої професійної освіти як найбільш технологічної і рухомої її частини і включають в себе формування особистісних якостей та основних компонентів креативності майбутніх фахівців.

Таким чином, організовуючи процес розвитку креативності у студентів у вищому навчальному закладі, необхідно враховувати, що основною мотиваційною рисою креативної особистості є потреба індивіда в активному, творчому створюванні. Основний шлях формування креативної особистості - це орієнтація всього вузівського навчально-виховного процесу на розвиток креативного потенціалу, що досягається за допомогою впровадження педагогічних умов, які стимулюють творчу діяльність студентів.

Незважаючи на активне вивчення ролі вузівського освітнього середовища у формуванні креативності студентів (в науці і практиці), існує ряд питань, які потребують подальшої розробки. Зокрема, є необхідність подальшого удосконалення діагностичного інструментарію з вивчення креативності. Враховуючи глибоку гуманізацію сучасного інформаційного суспільства, вважаємо також актуальним подальше вивчення можливостей формування професійної креативності у вузівському освітньому середовищі, у тому числі з доцільним використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Література

1. **Філософія:** Навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. Б. Андрущенко та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. – 5-те вид., випр. і доп. – К. : Вікар, 2005. – 455 с. – (Вищаосвіта ХХІ століття).
2. **Андреев В. И.** Педагогика. Учебный курс для творческого саморазвития. – 1-е изд./В. И. Андреев – Казань: Центр инновационных технологий. – 2001. – № 1, – 151 с.
3. **Кулюткин Ю., Тарасов С.** Образовательная среда и развитие личности // Новые знания. – 2001. – № 1. – 151 с.
4. **Кречетников К. Г.** Проектування креативного освітнього середовища на основі інформаційних технологій у вузі. Монографія. – М. : Госькоорцентр, 2002. – 296 с.
5. **Гатанов Ю. Б.** Курс развития творческого мышления (по методике Дж. Гилфорда и Дж. Рензулли): Первый год обучения (для детей 6-10 лет). — СПб: ГП „Иматон”, 1996. – 84 с.
6. **Давыдов В. В.** Проблема развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. – М. : Педагогика, 1986. – 239 с.
7. **Понасенкова С. В.** Одаренные дети: формирование и развитие способностей (психологический аспект) // Проблемы вихавання. — 2003. — №2. – С. 21 – 35

8. **Рябова Е. В.** Познавательная активность как условие развития профессиональной креативности в подготовке будущих педагогов : Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. – Н. Новгород, 2006. – 229 с.

Osobov I. P.

The Role of Higher Educational Environment in Formation of Students' Creativity

The paper focuses attention on the identified in the research process possibility of psycho-pedagogical conditions and factors of developing creativity in students of humanitarian specialties in university teaching. In article describes the looks with pluralism of views of scientists on the essence and the nature of creativity, both internal and external factors for its development; shown diversity of views on the structure and content of creativity and the programs of her development as a basis of creative activity. Detailing the terms of the components of the educational environment of higher education. The author analyzes the relationship between the terms „educational environment” and „pedagogical conditions”, reflect the views of reputable scientists. Describing the reasons which impede the creativity, as well as the basic conditions that promote the formation of its in students: lack of time constraints, the minimization of achievement motivation, lack of motivation, and criticism of the competition. Considered the key requirements to increase the efficiency of formation of creativity in university educational process: multivariate, lack of regulation and incompleteness. Substantiated the role of information and communication technologies as a way to stimulate creativity.

Key words: creativity, conditions, factors, educational environment, information and communication technology.

Відомості про автора

Особов Иван Павлович – аспірант, асистент кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Наукові інтереси зосереджені навколо проблеми формування креативності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013 р.
Прийнято до друку 26.04.2013 р.

I. P. Osobov, SE "Luhansk Taras Shevchenko National University"

THE ROLE OF HIGHER EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN FORMATION OF STUDENTS' CREATIVITY

Osobov I. P.

The Role of Higher Educational Environment in Formation of Students' Creativity

The paper focuses attention on the identified in the research process possibility of psycho-pedagogical conditions and factors of developing creativity in students of humanitarian specialties in university teaching. In article describes the looks with pluralism of views of scientists on the essence and the nature of creativity, both internal and external factors for its development; shown diversity of views on the structure and content of creativity and the programs of her development as a basis of creative activity. Detailing the terms of the components of the educational environment of higher education. The author analyzes the relationship between the terms „educational environment” and „pedagogical conditions”, reflect the views of reputable scientists. Describing the reasons which impede the creativity, as well as the basic conditions that promote the formation of its in students: lack of time constraints, the minimization of achievement motivation, lack of motivation, and criticism of the competition. Considered the key requirements to increase the efficiency of formation of creativity in university educational process: multivariate, lack of regulation and incompleteness. Substantiated the role of information and communication technologies as a way to stimulate creativity.

Key words: creativity, conditions, factors, educational environment, information and communication technology.

The technologies and innovations which are being developed rapidly, the humanization of Ukrainian society and system of education need profound changes in demands of preparing higher education specialists. The creativity and competence became the standard individual psychological features that characterize success of the professional activity. Difficulties in creation of necessary conditions for training prospective professionals became the result of appearing of great number of researches in pedagogics and psychology.

At the present stage of professional pedagogics development the creativity phenomenon as the tendency to creative work has been investigated into the matter. However, appropriate psychological pedagogical conditions for creativity development in educational process of higher educational institution haven't been determined yet. So, the most important pedagogical issues of training prospective professionals are finding out, elaboration and explanation of pedagogical conditions for creativity development.

The aim of this article is to examine special aspects of the higher educational environment that provides the possibilities of creativity development of the future specialists in social and humanitarian sphere.

Within the confines of experimental research which was based on the activity of the Department of Humanities and Social Studies in Luhansk Taras Shevchenko National University, we have learned conditions that promote creativity development.

The analysis of works which characterize modern academic educational process leads to the conclusion about fundamental importance of educational environment, which satisfies the requirements of creative type education and produces conditions for student's creativity development. This fact brings the question about the correspondence between concepts of "educational environment" and "pedagogical conditions". In philosophy the category of "condition" is interpreted as an expression of the attitude from subjects towards objects which surround it and without which its existence is impossible. Also this category is interpreted as environmental variety of objective world [1]. The condition makes that environment, atmosphere where events or processes appear, exist and progress. In the modern pedagogical and psychological researches the category of "condition" is considered as the species concept in relation to generic concepts, such as: "environment", "circumstances", "situation", that in conclusion expends significantly the complex of facilities which are necessary for creation, existence and progress of pedagogical system. We base ourselves upon the interpretation of this category in pedagogics, which is represented in pedagogical work written by V. I. Andreev. He

considers the condition as directional selection, the consulting and application of semantic elements, teaching and upbringing methods for didactical aims [2, p. 137].

In our work we base on the definition of educational environment as “the complex of social, cultural and also as a psycho-pedagogical condition, specially organized in educational establishment. The cooperation between this conditions leads to achievement of personhood” [3]. It should provide conditions for pupil’s inward actualization, his personal fulfillment. These conditions “can be made in creative educational environment, which provide the maximum degree of individualization through the common usage of information and telecommunication technologies” [4, p. 203].

J. Guilford’s recommendations have practical importance in case of production of psycho-pedagogical conditions for student’s creativity formation [5]. He named such conditions for creative activity stimulation as: sympathetic atmosphere provision, teacher’s goodwill, his refusal from grades allocation and critics towards pupils, the enrichment of environment with all sorts of new subjects and motivations with the purpose of curiosity development, enabling to ask questions actively, encouragement for original ideas pronouncement, common usage of divergent questions about all kinds of educational and extra-curricular spheres, and also providing opportunities for exercises and practice.

In our research process we were using pedagogical model, suggested by E. P. Torrens. This model stimulates creative activity productiveness, with the help of methods which satisfy such requirements as: to produce cooperation between intellectual, volitional and emotional functions, to provide realistic collision with a problem (immersion of emotional functions into this problem); to provide the collision of ambivalent concepts, projects, ideas [6, p. 146].

The experience of Russian psychologist V.M. Druzhinin represents a very interesting concept. In his opinion the creativity is a capability, which becomes actual only when environment makes it possible. Creativity formation needs such conditions as: lack of regulated behavior example, presence of positive creative behavior model (first of all, the communication of children with adults, who have developed creative

skills, have an effect on evolution of skills); the creation of special conditions for creative behavior stimulation, social reinforcement of creative behavior [7, p. 25].

Pedagogical conditions of students' creativity formation is the complex of external and internal conditions of educational process, the realization of which have an effect on the creative skills development. We mean by pedagogical condition such circumstance of student's creativity formation, which is the result of organizational training forms for achievement of his self-evolution goal and also the result of selection, designing, and usage of semantic elements and certain methods. These conditions play a great role in the process of student's professional training. It takes into account such main psycho-pedagogical conditions of effective professional creativity development in education sphere as: "the psychological training orientation at the many-sided person in the complex of cognitive, conative, intellectual, emotional, volitional and axiological characteristics; innovative educational activity, active usage of unconventional educational forms, trainings and business games, media technologies, special professional creativity and cognitive activity development program; enriched creative educational environment, including creatively oriented teacher's personality" [8, p. 142].

In the determination process of pedagogical conditions, which promote the formation of students' creativity, we have in mind the society requirements of specialists, who have the capabilities to solve not standard multi-tasks; training particularity of the future specialists in Higher Educational Institute (HEI) is determined; the criteria, levels of students' creativity formation are determined on the basis of person-centered approach. Besides that, the typical failures of traditional system of pedagogical process organization in higher educational establishment were identified. The elimination of these failures will lead to increasing of students' creativity formation level.

In our research we have investigated psycho-pedagogical conditions which promote the creativity development of students of humanitarian faculty. Basing on the different researchers' works, where the phenomenon of creativity, motivation of

creative activity and the creative nature were studied, we have distinguished two groups of conditions in students' creativity development: subjective and objective.

The subjective conditions are:

- genetic backgrounds (the type of the higher nervous activity, accentuation of personality, the particular qualities of mental processes, dispositions);
- public culture, students' erudition, information literacy, subject-information enrichment, availability of creative behavior models and its results;
- actual level of internal motivation to creativity.

Subjective conditions dictate the specificity of differentiated educational program in the work with every student: the possibility of including him to the group or the necessity of individual approach; the speed of activities adoption and the time for creativity potential revelation; conative incentives and possible reactions of their abruption or adoption, etc.

The objective conditions we have grouped in certain way:

- uncontrolled conditions or conditions controlled indirectly (factors of social environment: family and kindred relations; socio-political events in the world; media world; peculiarities of student's lodgings; social network influence);
- controlled conditions (educational environment in institute, which is characterized by a great number of variants and by the absence of the order).

The uncontrolled objective conditions can influence creativity development both ,positively and negatively. We guess that actions ignorance of these conditions for students' creativity development reduces the frequency of objectivity of the results which were received in our research. In case of their negative influence, the possibility of grading effects on creative skills development is considered, but with a certain degree of lag: it can be in form of the help towards the student to apprise the situation, to find the solution, to defuse emotional tenses.

The educational environment of the university is an open humanitarian system, which has a lot of addictive components, so its consideration involves the specification of such factors as:

- the specificity of teaching and extracurricular load of students;

- pedagogical staff;
- the university reputation;
- specially organized external situational creativity motivation.

The specificity of teaching and extracurricular load of students. First of all, it refers to the content of information, which is learned in the course of special subjects, major-specific discipline. The learning of creative educational material that is specially selected and included in work programs, it attracts interest to the learning and absorption of this material. This is the beginning of creative ideas generation and students' first steps of creative activities appearance. The method of its presentation is very important, in other words, those pedagogical technologies (including the usage of info-communicational technologies in the process of training) also organizational forms of trainings for students, which have the target to activate creativity. The students' group division into subgroups is appropriate, because the little number of students gives the opportunity to organize differentiated group and individual performance qualitatively. Moreover, in the process of group work organization, the student's interactive individual work becomes actual and this also has an effect on their creativity development, because the interactive forms of works are based on transferring the experience of learning and activity in groups, from one student to another and basing on the deep human reflection of every student's own progress. The base of educative process individualization supposes the maximum revelation of student's individual capacity and promotes the development and manifestation of his creativity.

Extracurricular training load also makes a significant influence on the students' creativity development. It is characterized by worked out interaction channels of the university structural units with the external organizations, different industries and establishments. Contests, exhibitions, internet-conferences, summer intern, the participation in student's scientifically creative laboratory all these forms of work are the worked out extracurricular work forms that will promote students' creativity development.

Teaching staff. Creative atmosphere inside the faculty, professionalism and authority of every teacher among the students cannot be created simultaneously because they are developed over the years. Teaching staff is considered to be the example of axiological and responsible attitude toward creative work, toward profession, toward the work and people. This is a real example for students.

The image-building of the university . It is not only visual impression of university building or design of classrooms and arrangement of university laboratories, but the rating places of HEI among the applicants and whole inhabitants at large, it is also teachers' creative researches, the high level of job placement and the quality of graduates' training.

Specially organized external situational creativity motivation. In our research a particular care is focused on this most sophisticated pedagogical influence on the process of creativity development. We were using the group of psycho-pedagogical methods in training and extracurricular processes, which promote creation of external positive motivation to the creativeness (the ambition and self-esteem, competitiveness, success, personal new growth) and its transferring into the internal creative work motive (the complex of intellectual, motivational, emotional-volitional and professional axiological qualities, which appear in the creative work process).

We have generalized some methodological recommendations about pupils' creativity development that were discovered by famous specialists (V. O. Slastenin, S. D. Smirnov, O. Savenkov, E. V. Ryabova, etc.), in the experimental work we based on recommendations, that in our opinion are the most productive in creative educational process. These recommendations are:

- to respect student's personality, to hold discussions correctly;
- to provide the free atmosphere at lessons, to stimulate internal freedom, to put pupils at easy;
- to support students' understanding of significance of creative work, sensibility to contradictions;
- to prevent conformable brainwork formation, to increase the level of self-confidence.

-to estimate ideas loyally, to exercise the skills of self-listening and to respect other opponents.

-to encourage self-dependence in educational process, to stimulate students to choose aims, tasks and methods of their solving;

-to support dominating of personal research practice over the reproductive acquisition of knowledge;

-to support motivation to pursuit of success and to counteract failure avoidance motivation, to stimulate inclination of pupils to justified risk in the solutions searching;

-to develop students' organizational-activity skills (self-regulation, self-organization, targeting, rulemaking, sense of purpose, reflection, etc.);

-to trigger intuitive actions, directing them to the next logical analysis of suggested idea;

-to evolve imagination and fantasy;

-to encourage ambitions of self-esteem, self-fulfillment, self-improvement;

-to rely on positive emotions (gladness, astonishment, sympathy, empathy, success affection);

-to create situations at the lessons, which need creative decision making;

-to use open-type activities, which mean the searching of probable right series of decisions (even fantastic);

-to demonstrate science knowledge evolution, to provide the domination of evolutive capabilities of educational material over its information richness;

-to use actively the unconventional trainings, business games, multimedia.

This discovered conditions base on possibilities of higher professional education as on the most technological and operating part, and include the formation of personal qualities and general components of the future specialist creativity.

In such a way, if we want to organize the process of student's creativity in the HEI, we need to take into account that the person needs active creative activities and this is the main motivation quality of creative person. The main way of creative person formation is the orientation of the whole educational process in the university

on the development of creative ambition, which is achieved with the help of implementation of pedagogical conditions. These conditions stimulate student's creative work.

Despite active learning of educational environment role in students' creativity formation (in science and on practice), there are many questions that need further development. In particular, there is necessity of further modernization of diagnostic instruments for creativity formation investigation. Taking into account the modern informational society deep humanization, we guess that further investigation of professional creativity formation is very important, including relevant informational communicational technologies usage.

References

1. **Filosofiya:** Navch. posib. [Philosophy : Teaching guide]/ L. V. Hubersky, I. F. Nadolnyy, V. B. Andrushchenko, etc.; Edited by I. F. Nadolnyy. – 5 stedition., revised and corrected. – K.: Vikar, 2005. – 455 p. – (Vyshchaosvita XX stolittya).(ukr)

2. **Andreev V. I.** Pedagogika. Uchebnyy kurs dlya tvorcheskogo samorazvitiya [Pedagogics.Training course for creative personal development.]- 1st. edition./ V. I. Andreev – Kazan : Tsentrinnovatsionnykh tekhnologiy. – 2001. – № 1. – 151 p. (rus)

3. **Kulyutkin Yu.,** Tarasov S. Obrazovatel'naya sreda I razvitie lichnosti [Educational environment and personality development] // Novyeznaninya. – 2001 / № 1. – 151 p. (rus)

4. **Krechetnykov K.H.** Proektuvannya kreatyvnoho osvithnoho serdovysshcha na osnovi informatsiynyh tehnolohiy u vuzi [The creative educational environment projection on the base of informational technologies in the institute. Monography.] – M. : Hoskoortsentr,2002. – 296 p.(ukr)

5. **Gatanov Yu. B.** Kurs razvitiya myshleniya (po metodike Dzh. Gilford I Dzh. Renzulli) : Pervyi god obucheniya [The course of creative thinking development

(by J. Guilford and J. Renzulli method): First study year (for 6-10 years old).] – SBR :SDE “Imaton”, 1996. – 84 p. (rus)

6. **Davydov V. V.** Problema razvivaushchego obucheniya [Developmental teaching problem: theoretical and experimental psychological investigation experience.] – M.: Pedagogika, 1986. – 239 p. (rus)

7. **Ponaskova S. V.** Odarennye deti: formirovanie i razvitie sposobnostey (psikhologicheskii aspekt) [Gifted children : abilities formation and development (Psychological aspect)] // Problemy Vuhavannya. – 2003. – №2. – P. 21 – 35. (rus)

8. **Ryabova E. V.** Poznavatel'naya aktivnost' kak uslovie razvitiya professional'noy kreativnosti v podgotovke budushchikh pedagogov [Cognitive activity as a criteria of professional creativity development in prospective pedagogues training.]: dissertation cand. of psy. sciences: 19.00.07. – N. Novgorod, 2006. – 299 p.

Особов И. П.

Роль вузівського освітнього середовища у формуванні креативності студентів

У статті аналізуються особливості вузівського освітнього середовища та його можливості у формуванні професійної креативності у майбутніх фахівців соціально-гуманітарної сфери. Розглядаються психолого-педагогічні умови (суб'єктивні та об'єктивні) і фактори, які роблять значний вплив на формування креативності у студентів гуманітарних спеціальностей у процесі їхньої професійної підготовки. Вивчається співвідношення понять “освітнє середовище” і “педагогічні умови”, наводяться результати досліджень авторитетних вчених. Також деталізуються доданки компонентів освітнього середовища вищого навчального закладу. Обґрунтовано роль інформаційно-комунікаційних технологій як способу стимулювання розвитку креативності.

Ключові слова: креативність, умови, фактори, освітнє середовище, інформаційно-комунікаційні технології.

Особов И. П.

Роль вузовской образовательной среды в формировании креативности студентов

В статье анализируются особенности вузовской образовательной среды и ее возможности в формировании профессиональной креативности у будущих специалистов социально-гуманитарной сферы. Рассматриваются психолого-педагогические условия (субъективные и объективные) и факторы, которые оказывают значительное влияние на формирование креативности у студентов гуманитарных специальностей в процессе их профессиональной подготовки. Изучается соотношение понятий „образовательная среда” и „педагогические

условия”, приводятся мнения авторитетных ученых. Также детализируются слагаемые компоненты образовательной среды высшего учебного заведения. Обоснована роль информационно-коммуникационных технологий как способа стимулирования развития креативности.

Ключевые слова: креативность, условия, факторы, образовательная среда, информационно-коммуникационные технологии.

Information about the author

Ivan Pavlovych Osobov – post-graduate student, the assistant of Pedagogy Department of Luhansk Taras Shevchenko National University. Academic interests are focused on the problems of creativity formation by informational communicational technologies methods.

The article was received by the Editorial Office on 20.03.2013

The article was put into print on 26.04.2013